

Interkulturni odgoj i obrazovanje u glazbenim aktivnostima predškolske dobi

SANJA MINIĆ¹, PETRA DEPIKOLOZVANE²

¹ Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, Hrvatska,
e-pošta: sanja.minic@uniri.hr;

² PPO Srdoči, DV Rijeka, Srdoči 55, Hrvatska
e-pošta: petradepikolozvane@gmail.com

Sažetak - Rad naglašava važnost glazbe u ranom i predškolskom odgoju kao sredstvo za promicanje interkulturnih vrijednosti. Temelji se na završnom radu te planiranim i realiziranim aktivnostima studenta uz mentorstvo odgojitelja i nastavnika. Rad razmatra ulogu odgojitelja u promicanju interkulturalnosti kroz glazbene aktivnosti i pruža konkretne primjere aktivnosti koji se mogu implementirati u svakodnevni odgojno-obrazovni rad s djecom rane i predškolske dobi. Kroz analizu interkulturalne kompetencije i primjere iz prakse ističe se kako glazba može djelovati kao most između različitih kultura potičući međusobno uvažavanje i suživot u različitosti. Cilj rada je ukazati na glazbu kao dio kulturnog i tradicijskog stvaralaštva koja može biti snažno sredstvo upoznavanja nekog naroda i boljeg razumijevanja, što je danas u multikulturalnim društvima posebno važno.

Ključne riječi: glazbena baština; glazbena kultura; interkulturalnost; predškolski odgoj; tolerancija

Uvod

„Glazba je univerzalni jezik čovječanstva“ rekao je američki pjesnik i pedagog Henry Wadsworth Longfellow. Ona ima jedinstvenu moć i ulogu u svim dijelovima ljudskog života i društva. Od najranije dobi utječe na cjelovit djetetov razvoj, unosi veselje u dječju igru i potiče važne kompetencije za život kao što su aktivno slušanje, povećanje empatije i lakše usvajanje govora. Dječji vrtić je u okviru današnjeg suvremenog društva mjesto susreta različitih etničkih skupina. Prihvatanje različitosti prvi je korak u razvoju odgovornog pojedinca. Glazbom se nadilaze sve granice komunikacije jer se njome izražavaju misli, osjećaji i doživljaji na način koji ne mora biti razumljiv govorom. Sada, više nego ikad prije, pojavljuje se potreba za ujedinjenjem i prihvaćanjem različitosti kako bi ljudi mogli živjeti slobodno, bez predrasuda i sukoba. Zato je važno govoriti o interkulturalnosti kao načinu suživota s različitim nacionalnostima, vjeroispovijestima i drugim identitetima koji uključuje prihvaćanje, empatiju i poštovanje. Jedan od načina promoviranja interkulturalnih vrijednosti u sustavu odgoja i obrazovanja prepoznaje se upravo kroz raznovrsne glazbene aktivnosti kao temelj za razumijevanje i poštovanje različitih kultura i njihovih tradicija.

Glazba kao odraz kulturnog identiteta

Identitet je kompleksan koncept koji se odnosi na različite aspekte individualne ili grupne samosvijesti i pripadnosti. U širem smislu identitet obuhvaća sve karakteristike i osobine koje čine jednu osobu ili grupu jedinstvenom. U ovom kontekstu važno je istaknuti kulturni identitet koji se odnosi na osjećaj pripadnosti određenoj kulturi ili kulturnoj grupi, a uključuje skup vjerovanja, vrijednosti, običaja, tradicija, jezika, umjetnosti, gastronomije, povijesti i drugih kulturnih obilježja koja povezuju jednu društvenu zajednicu. Identitet je dinamičan te se može mijenjati i razvijati kroz vrijeme utjecajem različitih iskustava, učenja i interakcija, stoga nikad nije potpun ni dovršen (Musa, 2009).

Glazba čini jednu od glavnih sastavnica kulturnog identiteta jednog pojedinca. Glazbenici stvaranjem svoje glazbe prenose dio vlastitog identiteta, misli i

osjećaje na one koji njihovu glazbu slušaju. Svjesnost o svim raznovrsnim pozitivnim učincima glazbe na dječji razvoj može pridonijeti boljoj kvaliteti glazbenog obrazovanja u predškolskim ustanovama i tako pomoći djeci da se lakše socijaliziraju u današnjem globalnom društvu. Glazba može biti sredstvo izražavanja i očuvanja kulturnog identiteta te imati ključnu ulogu u formiranju dječje svijesti o vlastitoj kulturi, kao i drugim kulturama (Žulj, 2020).

Glazbeno tradicijsko stvaralaštvo djece rane i predškolske dobi

Glazbeno tradicijsko stvaralaštvo odnosi se na glazbu koja je nastala i prenosi se unutar određene kulturne i etničke zajednice, često kroz generacijsku usmenu predaju, s koljena na koljeno, a obuhvaća niz elemenata koji su duboko ukorijenjeni u tradiciju i kulturnom identitetu te društvene zajednice.

Glazba je jedan od najprirodnijih medija koji djeci predškolske dobi omogućuje dodir s tradicijom, odnosno tradicijskim stvaralaštvom. Dječje tradicijsko stvaralaštvo izraz je potrebe za kreativnošću i rasonodom čiji je temelj isticanje vlastitog kulturnog identiteta. Odnosi se na bogato, raznovrsno i autentično stvaralaštvo koje uključuje predaju i motive za djecu koje su stvarali odrasli, ali i kreacije nastale kao proizvod dječje mašte i nadahnuća. Kada djeca od najranijeg stupnja obrazovanja kroz različite aktivnosti upoznaju vlastitu kulturu i prema njoj steknu osjećaj ljubavi i pripadnosti, tek će onda moći upoznati i poštivati i druge kulture i narode (Bačlija Sušić i Fišer, 2016).

Pojam i ideja interkulturalnosti

Interkulturalnost je pojam neodvojiv od pojma kultura. Kako bi se mogao razjasniti pojam interkulturalnosti, najprije se treba utvrditi što je to kultura. Među mnogim definicijama kulture svi autori se slažu kako je kultura temeljni dio svakog društva i osobnog identiteta svakog čovjeka koja u različitim okolnostima ne utječe samo na to društvo i pojedinca, već i na ostale kulture cijeloga svijeta. Jedno od najvećih pitanja današnjice odnosi se upravo na to kako bi trebao izgledati suživot kultura (Ninčević, 2009).

Interkulturalnost dolazi od latinske riječi *inter* što znači 'između', 'ispod' te latinske riječi *cultura* što znači 'njega tijela i duha' ili 'kultura'. Počela se češće upotrebljavati tijekom 20. stoljeća, posebno s rastom globalizacije i sve prisutnijim miješanjem različitih kultura. Definiira se kao međusobno djelovanje i suživot različitih kultura unutar jednog društva ili zajednice, a uključuje razmjenu ideja, vrijednosti, običaja i jezika između različitih kulturnih grupa koje teže stvaranju otvorenog i inkluzivnog okruženja gdje se cijeni i poštuje raznolikost te potiče dijalog i suradnja među različitim kulturama (Hofmann, 2013).

Neki od osnovnih principa interkulturalnosti podrazumijevaju otvorenost prema drugima, aktivno poštovanje različitosti, uzajamno razumijevanje, jednakost, borbu protiv diskriminacije, aktivnu toleranciju, a u okviru odgoja i obrazovanja to su: umijeće razumijevanja, usvajanja, mijenjanja, razvijanja i obogaćivanja postojećeg stanja, znanja, vrijednosti i sposobnosti u pripremi djece i mladih za budućnost interkulturalnog društva (Ninčević, 2009).

Interkulturalne kompetencije

Kvalitetno provođenje i življenje interkulturalnosti zahtijeva učenje, razumijevanje i toleranciju pojedinca te oslobađanje od predrasuda. U stručnoj literaturi često se spominje pojam *interkulturalne kompetencije* čije su karakteristike sposobnost uspostavljanja i održavanja pozitivnih međuljudskih odnosa, učinkovita komunikacija i suradnja među pripadnicima različitih kultura. Interkulturalna kompetencija skup je različitih vještina, znanja, spoznaja i stavova vezanih uz prikladno djelovanje, ponašanje i razmišljanje u interakciji s drugim kulturama. Ona se ne razvija spontano, već kroz kontinuirani proces učenja, i to od najranije dobi.

Razvijanje interkulturalne kompetencije pospješuje razvoj interkulturalne osjetljivosti pojedinca prema osobama drugačijeg kulturnog podrijetla i sve složeniju percepciju kulturnih razlika. Osim interkulturalne osjetljivosti, postoje željeni ishodi kojima interkulturalne kompetencije teže. Željeni su vanjski ishodi primjerena i svrhovita komunikacija i ponašanje, dok su željeni

unutarnji ishodi prilagodba, fleksibilnost i empatija u novim kulturnim okruženjima. Kroz sposobnosti slušanja, promatranja, interpretiranja i evaluacije razvija se kulturna samosvijest, uvažavanje i otvorenost otkrivanja kojima se stvara interkulturalno kompetentan pojedinac (Buterin i Jagić, 2013).

Interkulturalni odgoj i obrazovanje u glazbenim aktivnostima

Osnovne vrijednosti suvremenog društva su tolerancija, multietničnost i interkulturalnost, a njihovo usvajanje treba započeti od najranije dobi. Nikada nije prerano za upoznavanje djece s interkulturalnim sadržajima u svrhu poticanja interkulturalne kompetencije (Gortan-Carlin, Riman i Sušić, 2022). Susreti djece s različitim etničkim skupinama razvijaju osjećaj prijateljstva i tolerancije stvarajući navike suživota i suradnje. Mnoga znanstvena istraživanja potvrđuju da pjevanje, ritam, glazbene igre i slušanje glazbe pozitivno utječu na dijete od samog rođenja i to u svim područjima razvoja - socijalnom, emocionalnom, tjelesnom i kognitivnom (Young, Street i Davies, 2007). Neosporiva činjenica je da glazba može utjecati i na stavove, razmišljanja i ponašanja djece te na njihovu percepciju okruženja u kojem se nalaze pa tako i na njihovu interkulturalnu kompetenciju i shvaćanje svijeta u kojem trenutno žive.

Uloga odgojitelja u promicanju interkulturalnosti kroz glazbene aktivnosti

Odgojitelji se danas suočavaju s različitim izazovima koje suvremeni svijet stavlja pred njih. Temeljni preduvjet razvoja djetetove interkulturalne kompetencije je interkulturalno kompetentan odgojitelj. Takav odgojitelj bez obzira na kulturnu pripadnost djece omogućuje jednake uvjete učenja u odgojno-obrazovnom radu te kvalitetno i kontinuirano radi na razvitku odnosa i međusobnom uvažavanju kulturno različite djece. Također, interkulturalno kompetentan odgojitelj označava aktivno korištenje prednosti i bogatstva kulture svakog pojedinog djeteta u odgojno-obrazovnoj skupini. Uloga odgojitelja u promicanju interkulturalnih vrijednosti od iznimnog je značaja i pret-

hodi stjecanju istih vrijednosti kod djece svoje odgojno-obrazovne skupine. Interkulturalno kompetentan odgojitelj posjeduje sposobnost analiziranja odnosa između kulturno različite djece, sposobnost medijacije, interpretacije, kritičkog i analitičkog razumijevanja vlastite kulture i kulture druge djece. Odgojitelj bi trebao u svoj odgojno-obrazovni rad uključiti različite glazbene stilove, tradicionalne instrumente, ali i tradicionalne pjesme i melodije zavičaja u kojem se dječji vrtić nalazi. Zadaća odgojitelja je stvaranje sigurnog i poticajnog glazbenog okruženja u kojem djeca mogu istraživati i izražavati svoju kulturu kroz glazbu te tako dijeliti glazbenu tradiciju svoje obitelji i zajednice, čime se jača identitet i osjećaj pripadnosti. Sama orijentacija na slušanje, pjevanje ili sviranje glazbe koja pripada drugoj kulturi nije dovoljna kako bi dijete potpuno razumjelo i doživjelo takvu glazbu, već je važno s djecom kritički razgovarati i upoznati ih sa sveukupnom kulturom i tradicijom nekog naroda (Begić, 2017).

Prikaz provedene aktivnosti

Odluka i odabir teme aktivnosti donesena je u suradnji s odgojiteljicom mentorom i nastavnikom mentorom. Studentica je bila vrlo motivirana oko prihvaćanja ovako zanimljive i izazovne teme za izradu pripreme samostalne aktivnosti u vrtiću.

„Ježići“ su mješovita vrtićka skupina koja se sastoji od sveukupno devetnaestero djece od tri do šest godina. Skupina broji različita nacionalna porijekla. Jedno dijete dolazi iz Argentine, jedno iz Ukrajine, a jedno ima korijene u Makedoniji. Ostatak djece dolazi iz Hrvatske. Taj element različitosti bio je inicijalni poticaj za formiranje cilja aktivnosti - identificiranje simbole država iz kojih dolaze djeca iz skupine. Planirane integrirane zadaće bile su: razvijanje spoznaja o simbolima država iz kojih dolaze djeca skupine, razvijanje stavova prihvaćanja različitosti kod djece te razvoj zajedništva, suradnje i partnerstva među djecom.

Istaknut ćemo tri integrirane glazbene aktivnosti.

1. aktivnost

Djeci su pokazane fotografije obrisa država u velikom formatu, a potom i zastave četiriju država. Ova aktivnost potaknula je djecu na razgovor i dovela do zajedničkog razgledavanja globusa i položaja država (koje su im pret hodno pokazane na fotografijama). Djeca su uživo slušala izvedbu pjesme „Ježići i zemlje“ (tekstom je obrađena originalna pjesma „Bumbari i pčele“) i u ponavljanju iste, poticali su se na uključivanje u zajedničko pjevanje. Na završetku svakog ponavljanja pjesme djeca su trebala doći i čučnuti kraj zastave čije je ime izgovoreno prilikom pjevanja.

JEŽIĆI I ZEMLJE

1 Je - ži - Ći se sa - sta - li, pa za zem - lje na - Ću - li

5 Gdje su, ko - je su, sa - znat Će - mo sad.

2. aktivnost

Studentica je odabrala za slušanje uz pokret poznatu dječju pjesmu „Kad si sretan“ te je istu pripremila i na tri strana jezika. Okupila je djecu u kolo te ih upoznala s pravilima ove igre. Tijekom svakog audio predstavljanja pjesme na različitom jeziku djeca su trebala imati drugačije pokrete u kolu – hodati u krug držeći ruke u zraku, njihati se u kolu lijevo/desno, držati se međusobno za ramena i sl. Djeca su slušala poznatu melodiju na različitim jezicima, zajedno se kretala i aktivno sudjelovala u plesu.

3. aktivnost

Odabrani su audiozapisi iz svih država iz kojih dolaze djeca iz skupine. Audiozapisi su svirali tijekom ostalih aktivnosti kao dio pasivnog slušanja i pozadinske glazbe dok su djeca boravila u različitim centrima sobe.

Zaključak

Od izuzetne je važnosti sustavno implementiranje interkulturnog odgoja u sve aspekte ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, s posebnim naglaskom na glazbene aktivnosti koje svojim jedinstvenim karakterom mogu značajno doprinijeti razvoju interkulturalnih kompetencija kod djece. Na taj način doprinosi se izgradnji budućih generacija koje će biti spremne za život i rad u multikulturalnom društvu. Kroz pjevanje, glazbene igre, slušanje glazbe različitih kultura i druge glazbene aktivnosti, djeca ne samo da razvijaju svoje glazbene vještine, već također uče o različitim kulturama, njihovim vrijednostima i običajima. Odgojitelji imaju ključnu ulogu u promoviranju ovih vrijednosti i osiguravanju inkluzivnog i poticajnog okruženja za svu djecu. Ova tema iziskuje još mnogo istraživanja i znanstvenih radova kako bi se u potpunosti razumjela njezina kompleksnost i poboljšala implementacija u sve segmente društva. Relativno je malo znanstvene literature posvećeno interkulturnom odgoju u ranoj i predškolskoj dobi.

Literatura

- Bačlija Sušić, B. i Fišer, N. (2016). Obogaćivanje glazbenog doživljaja i izražaja djece rane i predškolske dobi tradicijskim stvaralaštvom. *Nova prisutnost*, XIV(1), 107-124. <https://doi.org/10.31192/np.14.1.4>
- Begić, A. (2017). *Interkulturalni odgoj u nastavi glazbe općeobrazovnih škola*. Disertacija. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:152210>
- Buterin, M. i Jagić, S. (2013). Development of intercultural competence in the context of curriculum changes. *Acta Iadertina*, 10(1), 1-10. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190109>
- Gortan Carlin, I. P., Riman, K., i Bačlija Sušić, B. (Ur.). (2022). *Muzika: zvuk, logos, odgoj i obrazovanje, terapija*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:086932>.
- Hofmann, M. (2013). Interkulturalnost, stranost, različitost. *Jat*, 1(1), 10-34. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113175>
- Musa, I. (2009). Kulturni identitet i globalizacijski procesi. *Hum*, (5), 264-290. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/229981>
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.
- Nikolić, L. i Ruškan, S. (2022). Utjecaj glazbenoga obrazovanja na socijalno-emocionalni razvoj djeteta. *Diacovensia*, 30(1), 129-149. <https://doi.org/10.31823/d.30.1.7>
- Šamanić S. (2012). *Glazbeni ključ*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Žulj, T. (2020). *Glazba kao odraz kulturnoga identiteta*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:873885>
- Young, S., Street, A., i Davies, E. (2007). The Music One-to-One project: developing approaches to music with parents and under-two-year-olds. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 253-267. <https://doi.org/10.1080/13502930701321675>